

کور او غلو و نگار *

(7 پرده ده نومايش)

میلادی 16 و 17- جی عصرلرده، عثمانلی و ایران امپراطورلوقلاری نین سونا گلمه‌ین ساواشلاریندان، بگلرین و خانلارین گونو- گوندن آرتان وئرگی‌لریندن جانا گلن آذربایجان، آناتولی و قافقاز خالقلاری، بو دؤزولمز شرطلره سون قویماق اوچون دؤنه- دؤنه عصیان اتمیشدیلر. بو عصیانلار تاریخده جلالی لر حرکاتی آدی ایله مشهور اولموشدور.

اؤز آدی روشن، آناسی نین آدی علی، کور اوغلو یا مشهور اولان سرکرده، بوخاریدا آدی چکیلن قیاملارین اشتراکچی سی اولموش، اؤز جسارتی، ایگیت لیگی و قوچاقلیغی ایله افسانه وی بیر خالق فهرومانی سویه سینیه یوکسلمیشدیر. کور اوغلو، شاهلار، خانلار و بگلردن آلیب، فقیر خالقا باغیشلامیشدیر. آذربایجان، گورجستان، تورکمستان، تورکیه اراضی سینده پاشایان مختلف خالقلار و حتی اثرمنیلر آراسیندا آیری- آیری واریانت لاردا سویله‌نن کور اوغلو دستانی، قیسا شکیده بئله اولموشدور:

حسن خانین قاپی سیندا عؤمرونو چوروتموش ایلخی چی علی کیشی نین گؤزلی، خانین امری ایله کور اولونموشدور. علی، اوغلو روشن ایله دریا ات لاری نین دؤلون دن دوغولان ایکی آتی- قیر ات و دور ات- بسله ییب و اونلاری بوپوتدوکن سونرا، حسن خانین سارا یینا هجوم چکیب، اونو اؤلدورمکله انتقامینی آلمیشدیر. کور اوغلو ایسه، دایماً دومانا بورونموش اوجا بیر داغین باشیندا بیر قالا- چنلی بئل قالاسی- سالدیریب و اورادان خالق، ظلمکارلارا قارشى عصیانا چاغیرمیشدیر. او بو عصیانلارین نتیجه سینده، آياق یالین کندلی و شهرلی‌لرده ن عبارت اولان بؤوک بیر اوردو- دلی‌لر اوردوسو- یاراتمیش، شاهلارا و پاشالارا ایللر بویو میدان اوخویوب و قان اوتدورموشدور. اوستامبول شهری نین خوتکاری نین قیزی نگار خانیم دا، کور اوغلونون هم حیات یولداسی و هم ده سلاحداشی اولموشدور.

فیلینج لا کور اوغلو، تدبیرله نگار
ننچه ساواشلار اوتان گورموشم**

اویونچولار:

کور اوغلو: اوجا بویلو، انلی کورک لی، انشمه بوغلاری اولان گنج بیر اوغلان
نگار خانیم: چاتما فاشلی، گیرده اوزلو، اورتا بویلو و بیر آز دولو هیکل لی گنج بیر قیز
حسن خان: اورتا یاشلی، هوندور هیکل لی و بویوک گؤیده لی بیر کیشی
محمود پاشا: حسن خانا بنزه یین بیر آدم
علی کیشی: بئلی ایری بیر اختیار کیشی
حمزه: چیرکین صفت لی، آریق- جیلاز و کچل بیر کیشی
باشقا اویونچولار:
باشقا بیر خان، رفاصه و جلاد
بیر نچه کند لی
ساواش گئییمینده بیر نچه ده لی (کور اوغلو نون اوردوسونا منسوب اولان جنگاورلر)
بیر نچه قادین، قاراواش و قوللوقچو
راوی: عاشیق گورکمینده بیر کیشی

بیرینجی پرده

(صحنه‌ده، اللری و قوللاری باغلی اولان بیر نچه اسیر دوشموش عصیانچی نی،
خانین آداملاری شاللاق ایله وورا- وورا گتیریلر. قورولموش دار آغاجلاریندان، بیر
نچه کندلی آسیلیب. صحنه نین آرخا طرفده بیر نچه یانمیش- قارالمیش کووما و
اؤ گورونور.)

راوی (قارانلیقدا دوروب، هیکلی و قیافه سی یاخچی آیدین گورونمور. عاشیق
گورکمینده و بیر ساز بئلینده دیر.) نقل اندیر:

عثمانلی پاشالاری، ایران شاهلاری، خانلارین و بگلرین ظولموندن جانا گلن خالق، دفعه لرله عصیان ائدیر. وئرگی لری وئرنگه قادر اولمایان کندلی لر، داغلارا قاجیرلار و گلین لرینی خانلارین، بگ لرین و شاهلارین سارایلاریندا گورمگ ایسته مین ایگیتر، ظالم لره سینه گریرلر. بوتون بونلارا غدار حکمدارلار قامچی ایله، دار آغاجلاری و کوتله وی قتل عام لارلا جاواب وئریرلر. خالیقین پلان سیز و سرکرده سیز عصیانلاری، عثمانلی پاشالار و ایران شاهلاری واسطه سیله قان دریاسیندا بوغولور...

عصیانچی لارا مدرک و جسور بیر سرکرده لازیم دیر...

راوی سازی سینه سینه باسیب، چالیب و اوخویور:

دینله بین آغالار، دینله بین بگ لر
سورارام بونلاری بیر گون اولور کی
آدام اولوب قوچ قیر آتا مینین جه
قیرارام بئل لری بیر گون اولور کی
آرارام بگ لری بیر گون اولور کی

(صحنه ده، ایشگنجه دن اوستو- باشی پارام- پارچا اولموش، الی- قولو باغلی بیر گنج عصیانچی نی گتیریب دار آغاجیندان آسماق ایسته بیرلر. دار آغاجی آیاغیندا، گنج عصیانچی اوخویور):

بنله زامان هارا، قوچ ایگیت هارا
مردی چکیرلر نامردلر دارا،
باش آگیر لاجین لار، طرلان لار، سارا
من می قوجالمیشام، یا زمانه می؟

ایکینجی پرده

راوی نقل ائدیر:

بیر گون حسن خانین انوینه بیر پاشا دوستو قوناق گلیر. حسن خان دوستونا یاخشلی قوناقلیق وئریر. آغلا گلمه بین یتمک لر، میوه لر، الوان تونگلرده کهنه شاراب لار و بوتون گنجه نی اورتالیقدا رقص ائدن رفاصه لر، پاشانین کئفینه چوخ باتیر. او حسن خاندان چوخ راضی لیق ائدیر. خانلیغینی، دولت- مالینی بگه نیر.

(صحنه ده، بویوک ضیافت مجلسی قورولوب. مختلف یتمک لر، ایچگی لر و میوه لر دوزولوب. یاریم چیلپاق بیر رفاصه، موزیک سسی ایله رقص ائدیر. حسن خان، باشقا بیر پاشا ایله عیشه مشغول دیلار.)

(صحنه ده پاشا حسن خانا دئییر:

- حسن خان! انشیتیمیشم کی سنین یاخشلی جینس آتلارین واردیر. گلدیم ایلخیندان ایکی آیقیرلیق آپارام.

حسن خان ایلخی چی سی قوجا علی کیشی نی چاغیریب و دئییر:

- پاشا اوچون ایکی آیقیرلیق آت دوتدوراجام. صباح ایلخی نی چؤله آپارما!)

راوی نقل ائدیر:

تجربه لی ایلخی چی قوجا علی، دریا آت لاری نین بالالارین آیقیرلیغا لایق گورور.

راوی سؤزلرینه بنله دوام ائدیر:

دریا آت لاری نین دؤلوندن اولماق بیلیرسیز نه دئمک دیر؟ بیر گون علی کیشی، ایلخی نی دریا قیراغیندا اولان بیر اوتلاغا آپارمیشدیر. بیر دن بیره دریا دان ایکی آت چیخیب، ایلخی دا ایکی مادپانی باسمیش و او مادپان لار هر هره سی بیر قولان دوغموشدولار. بو احوالاتی هر کسدن گیزلی ساخلایان و قولانلاری گؤز بیگی کیمی قورویان علی کیشی، اونلارین بیر گون خارق العاده بیر آت اولدوغونا امین ایدی.

راوی آه چکه رک دئیر:

علی کیشی حسن خانین تاپشیریغینا رغما، ایلخی نی اوتلاق لیغا گؤندریب و قولانلاری خانین حضورونا گتیریر. ات دان پاشی چیخمایان و قولانلارین گؤرکملریندن راضی قالمایان حسن خاننا بو ایش او قدر آغیر گلیر کی، در حال جلادا امر ائدیر کی علی کیشی نین گؤزلیرنی چیخارتسین.

(صحنه ده حیرصیندن رنگی بوغولموش و بوغلارین گمیرن حسن خان، جلادی چاغیریر. جلاد علی کیشی نین گؤزلیرنی چیخارداندا سونرا، سارایین قوللوچولاری اونو سوروتله بهرک سارای دان ائشیگه آپاریرلار.)

اوچونجو پرده

راوی نقل ائدیر:

حسن خانین ظلمی اوتوندا یانان علی کیشی، سون خواهشی اولاراق خاندان ایسته بیر کی او ایکی قولانی اونا باغیشلاسین.

(صحنه ده روشن، گؤزلیرنی دستمال ایله باغلاب اوستو- پاشی قانا بلشمیش علی کیشی نین قولتوغونا گریب اونو بیر اوجا داغا دوغرو آپاریر. علی کیشی، یول گنده- گنده حزن سس ایله اوخویور:)

آل یاناغیم قیزیل قانا بویاندی
آخان قاندان جوشغون سولار بولاندی
دشمن نه سویله دی بگیم ایناندی
آرام بونلاری بیر گون اولور کی

راوی نقل ائدیر:

خانین ظلمیندن یانان و انتقام اوچون حاضیرلانان علی، اوغلو روش ایله چنلی بئله مسکن سالیب، و خاننا قارشى مبارزه یه باشلاپیر. بو آرادا او ایکی آریق قولان لار دا بویوبوب و هر بیرى گؤزل بیر ات اولوبلار. روشن اونلارین بیرینه قیر ات و دیگرینه دور ات آدی وئیریر. او قورخولو سفرلره و قانلی دؤیوشلره قیر ات ایله چیخیر. روشن یین خانلارا قارشى مبارزه سیندن روحلانا خالق، اونو سئویر و حاقیندا دستانلار و ماهنیلار قوشور. بو دستانلار و ماهنیلاردا، او کوراوغلو آدلانیر.

(صحنه ده، کور اوغلو قیلینچ بئلینده، دمیر گنیم اگنینه سازدا چالیب، اوخویور:)

قیرارام قاپالاری، بیخارام داغی
خانلار زهر ایچر، سلطانلار آغی
چنلی بئل دیر قوچ کوراوغلو اویلاغی
شاه دا گلسه، چنلی بئله قویمارام

(صحنه ده، کوراوغلو دلایل ایله بیرلیکده، حسن خانین سارایینا هوجوم ائدیب و آغیر ووروشمالاردان سونرا خانى اؤز اللری ایله اؤلدورور.)

دؤردونجو پرده

راوی نقل ائدیر:

اوستامبول خوتکاری نین نگار خانیم آدلی بیر گؤزل قیزی واریدی. کوراوغلو، نگار خانیمین گؤزلیگینی ائشیدیب، اونو گؤرمک ایسته بیر.

(صحنه ده، کور اوغلونون باشینا بیغیشان دلایلر دئیرلر:

غم چكمه! اذن وئر گنده ك، نگار خانيمى آليب، سنين اوچون گتيره ك!
كور اوغلو ديليرين جاوايندا سازى سینه سینه باسيب دئير:

ايگيت گرک يار سنومگه
اوزو تک گنده، تک گنده
مخنت قدديني ايمه گه
اوزو تک گنده، تک گنده

نگارين شيرين ديئلري
باغريما سانجيب ميللري
اوزاق- اوزاق منزللري
اوزو تک گنده، تک گنده

سونرا كوراوغلو سازى بئلينه آسيب، قير آتى يهرله ييب، عاشيق لباسى ايله
اوستامبولادوغرو يولا دوشور.)

بئشينجى پرده

راوى نقل اندير:

كور اوغلو گليب گوللو باغدا نگار خانيمى گورور. نگار خانيم دا نه نگار خانيم. گوي
بئر كؤلگه سالاندا، آنالار بئله بير رعنا قدلى و گؤزل فيز دوغماميشديلار. آدام
دئيردى قيرخ گون، قيرخ گنجه، يئمه سين، ايچمه سين، نگار خانيمكا تاماشا انله
سين.

ديگر طرفدن نگار خانيمدا كوراوغلو نون تعريفلرينى ائشيديب و گورمه دن اونا عاشيق
اولوب.

(صحنه ده، نگار خانيم گوللو - چيچكللى بير باغدا، قاراواشلارى ايله اوتوروب، كدرلى
و حزين بير سسله اوخويور:

باشينا دوندويوم آي قوچ كوراوغلو
اگر ايگيت سن سه، گل اپار منى
حسرتيندن يوخدور صبريم، قراريم
اينجيديدير سراسر آه- زار منى
من خودكار قيزى يام نگار دير آديم
شاهلارا خانلارا محل قويمارام
بير سن سن، دونيادا منيم مراديم
ايسته رم اوزونه انله يار منى

كور اوغلو صحنه نين بير قاپى سيندان ايچرى گيرير. قاراواشلار چيغير- باغير ساليب
هره سى بير يانا قاچيرلار. كوراوغلو ايسه نگار خانيمى قير آتين بئلينه مينديريب،
آرادان چيخير.)

راوى نقل اندير:

نگار خانيم كوراوغلو نون تركينده و قير آتين بئلينده اوزاق يوللارى كئچيب، داعلارى،
ياماجلارى آشيب و چنلى بئله گنديرلر...

آلتينجى پرده

راوى نقل اندير:

كوراوغلو بىر گون توقات پاشاسى محمود پاشانين كروانىنى ووروب، هر نه وارىدى، تالايىب و چنلى بئله آپارىر. محمود پاشا كوراوغلونون اليندن چوخ يانيقلى ايدى. سارايين يئكه باشلارنى بىر يئره توپلايىب و بىر مجلس قورور.

(صحنه ده محمود پاشا بىر نئچه نفر ايله اوتوروب. محمود پاشا مجلسده كيلره دئيير:

- كوراوغلو بو قوچاقليغى، باشينداكى ديلردن باشقا، قير آتین كۆمگى ايله باشارا بيلير. اونو اله كنجيرمك اوچون قير آتى اوغورلاماق لازيم دير. هر كس قير آتى منه گنيرسه، اونا ايسته ديينى وئره جگم.

(صحنه نين او بىرى قاپى سيندان كچل حمزه ايچرى گيريب، پاشانين قاباغيندا ديزه چوكور.

- اذن وئرسه نيز، من گنديب قير آتى گنيره بيله ر م. حمزه خانا دئيير.

- سن بو ايشى باجارسان، اوندا سنه ايسته ديگينى وئره ر م. خان حمزه يه دئيير.)

راوى نقل اندير:

كچل حمزه پاشانين تاپيشيريغى ايله گندير و مين كلک ايله اؤزونو ديليرين سىراسينا سوخوب، قير آتین مهترى اولور. بو كلک له نئچه مدت قير آتا ياخينلاشان حمزه، سونوندا خائنجه سينه قير آتى چنلى بئلدن اوغولاربير.

راوى سؤزلرينه بئله دوام اندير:

قير آتى قايتارماق ايسته ين كوراوغلو، حمزه نين ايزين توتوب و اونون دالينا دوشور.

(صحنه ده، قير آتى قمچى له ين حمزه نى گؤرن كوراوغلو يالوارا- يالوارا اوخويور:

جانيم حمزه، گوزوم حمزه

حمزه اينجيتمه قير آتى

بودور سنه سؤزوم حمزه

حمزه اينجيتمه قير آتى

قير آت دير منيم ديره گيم

اربيير قالماز اوره گيم

سن اولاسان دوز- چوره گيم

حمزه اينجيتمه قير آتى

انشيدر پاشالار بگلر

شادليق خيريني سويلر

كوراوغلو التماس اندر

حمزه اينجيتمه قير آتى

راوى نقل اندير:

خىلى ماجرالاردان سونرا، كوراوغلو قير آتى گئرى آليپ، چنلى بئله قايتارير...

بئددى ينجى پرده

راوى نقل اندير:

پاشالارين، شاهلارين، خانلارين و بگلرين ظلم لریندن جانا گلن آذربايجانلى لار، تورکمن لر، گورجى لر، ائرمنى لر و بوتون ايران و عثمانلى امپراطورلارينين اراضى سيندن قاچيب و چنلى بئله سيغيان انسانلار و بىر سؤزله دئسك بوتون ظلمكارلارا

ياغی اولان ايگيت لر، کوراولونون سرکرده ليگی ايله عصيان انديب و سون هجوم
حاضرلاشيرلار.

(صحنه ده، اوراخ، دهره، درگز، شنه، نيزه و قيلينج ايله سيلاحلانميش انسانلار، بير
سارايا هجوم انديرلر.)

راوی اوخويور:

قيرخ مين گورجی، لزگی، رستم اولادی
چکر قيلينج، کسر دمير پولادی
سالار جانلارا قورخو کوراولو آدی
کوراولو، اوستونه، شیرلرله گلير

(صحنه ده کوراولو سازدا چاليب و اوخويور:

دولون آت بنلینه قوچ دليريم
خوتکاری تختيندن اندير ک هويدو!
آخيداق قانینی آلاق جانين
انوينی باشينا انديرک هويدو!

کوراولو يام قايلاری قيرارام
خالقین قيلينجی يام حاق آرارام
شاهدان، پادشاهدان حساب سورارام
يوخودان اويانان قاتيلير منه)

سون

* من بو پيسی نچه ايل بوندان اول خاطره سی منيم اوچون هر زامان عزيز اولان
دوستوم، مرحوم پروفيسور مينائی نين خواهشی و تاپيشيریغی ايله يازميشديم.
او بويوک رسام و مينياتورجی، آنا ديلمیزده يازديغيم «عاشيق جنون» آدلی رومانين
بير نچه صحيفه سینی اوخودوقدان سونرا، اورو دئيمشکن «الهام پرسی شوقه
گليب» بير نچه هفته نين عرضينده مداد ايله اوچ دانا رسم چکميشدير. رسملر
اولدوقدا گؤزل ايديلر و کوراولو دستانی نين معين حادثه لرینی بيان انديرديلر. او بو
رسملری چکمک له، اصلينده رومانی بيتيرمک ايشينده منی تله سدیرمک ايسته
بيردی. او ايسته بيردی کی نشر زامانی رسملرين بيری رومانين انشیک قابيغیندا و
ديگر لری ايسه، ايجری صحيفه لرینده گئتسين.

تاسف کی مختلف حادثه لر نتیجه سينده، رومانی بيتيرمک ايشی اوزونا چکدی.
دوکتور مينائی ايسه رسملرين نشری اوچون تله سیردی. او نهايت منده ن ايسته
دی کی رسملره اويغون اولان بير پيس يازام. بئله ليک له اوخودوغونوز پيس ياراندی.
دوستومون گؤزله نيلمز اولومونده ن سونرا، من بو پيسی تاميله اونوتوموشدوم.
سون گونلرده اونو کاغادلاريمین ايجينده تاپيب و اونا بير آز ال آپارديقدان سونرا بورادا
وئريره م.

پيسی يازديغيم زامان، مهاجرت شرائطين ده ن آسيلي اولاراق، امکانلارين - او
جمله دن اويونچولار و دکوراسيون - آز اولدوغونو نظرده توتاراق، اونا چوخ تفالليق
کاراکتری وئریميشديم. البته شعرلره و پيس ين چرچيوه سينه ديمه مک شرطی
ايله، ديالوگ لاری آتيرماق اولار.

** متن ده گلن شعرلر، کوراولو دستانی، توپلايان م. ح. طهماسب و ر. رئيس
نيانين کوراولو در افسانه و تاريخ کتابلاريندان آلميشدير.